Signature and Name of Invigilator

1. (Signature) ____________________

   (Name) ____________________

2. (Signature) ____________________

   (Name) ____________________

Roll No. [ ][ ][ ][ ][ ][ ][ ]

(In figures as per admission card)

Roll No. ____________________

(In words)

Test Booklet No.

J – 2505

PAPER – III

SANSKRIT

Time : 2½ hours] **[Maximum Marks : 200**

Number of Pages in this Booklet : **36** Number of Questions in this Booklet : **26**

Instructions for the Candidates

1. Write your roll number in the space provided on the top of this page.
2. Answers to short answer/essay type questions are to be given in the space provided below each question or after the questions in the Test Booklet itself.

   No Additional Sheets are to be used.
3. At the commencement of examination, the question booklet will be given to you. In the first 5 minutes, you are requested to open the booklet and compulsorily examine it as below :
   (i) To have access to the Test Booklet, tear off the paper seal on the edge of this cover page. Do not accept a booklet without sticker-seal and do not accept an open booklet.
   (ii) **Tally the number of pages and number of questions in the booklet with the information printed on the cover page. Faulty booklets due to pages/questions missing or duplicate or not in serial order or any other discrepancy should be got replaced immediately by a correct booklet from the invigilator within the period of 5 minutes. Afterwards, neither the question booklet will be replaced nor any extra time will be given.**
4. Read instructions given inside carefully.
5. One page is attached for Rough Work at the end of the booklet before the Evaluation Sheet.
6. If you write your name or put any mark on any part of the Test booklet, except for the space allotted for the relevant entries, which may disclose your identity, you will render yourself liable to disqualification.
7. You have to return the Test booklet to the invigilators at the end of the examination compulsorily and must not carry it with you outside the Examination Hall.
8. **Use only Blue/Black Ball point pen.**
9. **Use of any calculator or log table etc. is prohibited.**
10. **There is NO negative marking.**

परीक्षार्थियों के लिए निर्देश

1. पहले पृष्ठ के ऊपर नियत स्थान पर अपना रोल नम्बर लिखिए।
2. लघु प्रश्न तथा निबंध प्रकार के प्रश्नों के उत्तर, प्रत्येक प्रश्न के नीचे या प्रश्नों के बाद में दिये हुये रिक्त स्थान पर ही लिखिये।

   इसके लिए कोई अतिरिक्त कागज का उपयोग नहीं करना है।
3. परीक्षा प्रारम्भ होने पर, प्रश्न-पुस्तिका आपको दे दी जायेगी। पहले पाँच मिनट आपको प्रश्न-पुस्तिका खोलने तथा उसकी निम्नलिखित जाँच के लिए दिये जायेंगे जिसकी जाँच आपको अवश्य करनी है :
   (i) प्रश्न-पुस्तिका खोलने के लिए उसके कवर पेज पर लगी सील को फाड़ लें। खुली हुई या बिना स्टीकर-सील की पुस्तिका स्वीकार न करें।
   (ii) **कवर पृष्ठ पर छपे निर्देशानुसार प्रश्न-पुस्तिका के पृष्ठ तथा प्रश्नों की संख्या को अच्छी तरह चैक कर लें कि ये पूरे हैं। दोषपूर्ण पुस्तिका जिनमें पृष्ठ / प्रश्न कम हों या दुबारा आ गये हों या सीरियल में न हों अर्थात किसी भी प्रकार की त्रुटिपूर्ण पुस्तिका स्वीकार न करें तथा उसी समय उसे लौटाकर उसके स्थान पर दूसरी सही प्रश्न-पुस्तिका ले ले। इसके लिए आपको पाँच मिनट दिये जायेंगे। उसके बाद न तो आपकी प्रश्न-पुस्तिका वापस ली जायेगी और न ही आपको अतिरिक्त समय दिया जायेगा।**
4. अन्दर दिये गये निर्देशों को ध्यानपूर्वक पढ़ें।
5. उत्तर-पुस्तिका के अन्त में कच्चा काम (Rough Work) करने के लिए मूल्यांकन शीट से पहले एक पृष्ठ दिया हुआ है।
6. यदि आप उत्तर-पुस्तिका पर अपना नाम या ऐसा कोई भी निशान जिससे आपकी पहचान हो सके, किसी भी भाग पर दर्शाते या अंकित करते हैं तो परीक्षा के लिये अयोग्य घोषित कर दिये जायेंगे।
7. आपको परीक्षा समाप्त होने पर उत्तर-पुस्तिका निरीक्षक महोदय को लौटाना आवश्यक है और इसे परीक्षा समाप्ति के बाद अपने साथ परीक्षा भवन से बाहर न लेकर जायें।
8. **केवल नीले / काले बाल प्वाईंट पैन का ही इस्तेमाल करें।**
9. **किसी भी प्रकार का संगणक (कैलकुलेटर) या लाग टेबल आदि का प्रयोग वर्जित है।**
10. **गलत उत्तर के लिए अंक नहीं काटे जायेंगे।**

SANSKRIT

संस्कृत

PAPER—III

प्रश्नपत्रम् -III

NOTE : **This paper is of two hundred (200) marks containing four (4) sections. Candidates are required to attempt the questions contained in these sections according to the detailed instructions given herewith.**

सूचना : अस्य प्रश्नपत्रस्य द्विशतम् (200) अक्डाः सन्ति। प्रश्नपत्रमिदं चतुर्षु खण्डेषु विभक्तमस्ति। सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं संस्कृतभाषायामेव देयम्। अभ्यर्थिभिः पृथक् निर्दिष्टविशेषसूचनानुसारं खण्डान्तर्गत प्रश्नाः समाधेयाः।

खण्डः- I

सूचना : अस्मिन् खण्डे निम्नलिखितं गद्यभागम् आश्रित्य पञ्च (5) प्रश्नाः सन्ति। एकैकस्य प्रश्नस्य प्रायशः त्रिंशत् (30) शब्दात्मकम् उत्तरं देयम्। एकैकस्य प्रश्नस्य कृते पञ्च अक्ङाः सन्ति।

(5 x 5 = 25 अङ्काः)

अस्ति कस्मिंश्चिद्वनोद्देशे करालकेसरो नाम सिंहः प्रतिवसति स्म। तस्य च धूसरको नाम श्रृगालः सदैवानुयायी परिचारकोऽस्ति। अथ कदाचित्तस्य हस्तिना सह युद्धयमानस्य शरीरे गुरुतराः प्रहाराः संजाता यैः पादमेकमपि चलितुं न शक्नोति। तस्याचलनाच्च धूसरकः क्षुत्क्षामकण्ठो दौर्बल्यं गतः। अन्यस्मिन्नहनि तमवोचत - स्वामिन् , बुभुक्षयः पीडितोऽहम्। पदात्पदर्मापि चलितुं न शवनोमि। तत्कथं ते शुश्रुषां करोमि। सिंह आह भोः गच्छान्वेषय किंचित्सत्त्वं येनेमामवस्थां गतोऽपि व्यापादयामि। तदाकर्ण्य श्रृगालोऽन्वेषयन्कंचित् समीपवर्तिनं ग्राममासादितवान्। तत्र लम्बकर्णो नाम गर्दभस्तडागोपान्ते प्रविरलदूर्वाङ्कारान्कृच्छ्रादास्वादयन्दृष्टः। ततश्च समीपीभूय तेनाभिहितः — माम, नमस्कारोऽयं मदीयः संभाव्यताम्। चिरदृष्टोऽसि। तत्कथय किमेवं दुर्बलतां गतः। स आह-भो भगिनीसुत, किं कथयामि। रजकोऽतिनिर्दयोऽतिभारेण मां पीडयति। घासमुष्टिमपि न प्रयच्छति। केवलं दूर्वाङ्कुरान्धूलिमिश्रितान्भक्षयामि। तत्कुतो मे शरीरे पुष्टिः। श्रृगाल आह- माम! यद्येवं तदस्ति मरकतसदृशशष्पप्रायो नदीसनायो रमणीयतरः प्रदेशः। तत्रागत्य मया सह सुभाषितगोष्ठीसुखमनुभवंस्तिष्ठ। लम्बकर्ण आह-भो भागिनीसुत, युक्तमुक्तं भवता। परं वयं ग्राम्याः पशवोऽरण्यचारिणां वध्यास्तत्किं तेन भव्यप्रदेशेन।

1. वनोद्देशे कः प्रतिवसति स्म, तस्य परिचारकः कः, कुतः तस्य प्रहाराः संजाताः ?

2. क्षुत्पीडितः धूसरकः सिंहं प्रति किमवोचत् सिंहेनच किम् उत्तरितम्?

3. सिंहस्य वचनं श्रुत्वा श्रृगालः किमकरोत् तेन कः दृष्टः?

4. निजदौर्बल्यमधिकृत्य गर्दभः श्रृगालं किं न्यवेदयत्?

5. गर्दभस्य दौर्बल्यकारणं ज्ञात्वा श्रृगालः किमवोचत्? तत् श्रुत्वा गर्दभः किं प्रत्युवाच?

खण्डः- II

सूचना : अस्मिन् खण्डे पञ्चांङ्कपरिमिताः पञ्चदशप्रश्नाःसन्ति। एकैकस्य प्रश्नस्य प्रायशः त्रिंशत् (30) शब्दात्मकम् उत्तरं देयम्।

(5 x 15 = 75 अङ्काः)

6. वेदव्याख्याने अरविन्दस्य वैशिष्ट्यं प्रतिपादयत।

7. कठोपनिषदि नचिकेतसा प्रार्थितं वरत्रयं संक्षेपेण विवृणुत।

8. व्याकरणस्य वेदांगत्वं स्पष्टयत।

9. भावविकारान् स्पष्टं निर्दिशत।

10. व्याकरणाध्ययनस्य प्रयोजनानि विशदयत।

11. ग्रिमनियमं सोदाहरणं विवृणुत।

12. 'प्रकृतिविकृतयः' इत्यस्य कोऽर्थः ? तासां नामानि लिख्यन्ताम्।

13. जीवन्मुक्तस्य कानि कर्माणि नश्यन्ति कानि च न नश्यन्ति ?

14. रामायणस्य उपजीव्यत्वं लिखत।

15. महाभारतस्य साहित्यिकं महत्त्वं प्रदर्शयत।

16. मनुस्मृतिमनुसृत्य राजधर्मान् विशदयत।

17. चयस्त्विषामित्यवधारितं पुरा ततः शरीरीति विभाविताकृतिम्।
विभुर्विभक्तावयवं पुमान् इति क्रमादमुं नारद इत्यबोधि सः॥ इत्यस्य व्याख्या कार्या।

18. 'मुख्यार्थहतिर्दोषः' इत्यस्य व्याख्या कार्या।

19. नाट्यवेदनिर्माणाय ब्रह्मणा पाठ्य-गीति-अभिनय-रसाः इति कुतः समानीताः ?

20. न्याय-वैशेषिकमतेन प्रमितिः का, सा, च कतिविधा ?

खण्डः- III

सूचना : अस्मिन् खण्डे एकैकस्मिन् ऐच्छिकविषये पञ्च पञ्च प्रश्नाः सन्ति। एकम् ऐच्छिकं विषयं चित्वा अभ्यर्थिना तस्य पञ्च प्रश्नाः समाधेयाः। एकैकस्य प्रश्नस्य व्दादश (12) अङ्काः सन्ति, उत्तरं तावत् प्रायशः द्विशत (200) शब्दात्मकं लेखनीयम्।

(12x 5 = 60 अङ्काः)

ऐच्छिक- I

21. भवदधीतम् उषः सूक्तमुपजीव्य उषसः सौन्दर्यं स्वकीयया गिरा समुपवर्णयत।
22. शिवसंकल्पसूक्ते विधृतं मनसः स्वरुपं सुष्ठु प्रतिपादयत।
23. ब्राह्मणोक्तं विधिस्वरुपं निरुप्य तस्य प्रकारभेदाः सोदाहरणं प्रदर्शनीयाः।
24. ऋक्प्रातिशाख्यमनुसृत्य सन्ध्यक्षर - सोष्म-यम-रिकितसंज्ञानां विवरणं सलक्षणं सोदाहरणञ्च विशदीकुरुत।
25. नैरुक्तमते कति देवताः सन्तीति निर्धार्य याज्ञिकानाम् आत्मवादिनाञ्च मतं निपुणं परिष्कुरुत।

ऐच्छिक- II

21. समासप्रक्रियां लिखत - अधिहरि, चौरभयम् , शिवकेशवौ, पञ्चगवधनः
22. ससूत्रं परस्मैपदं साधयत - अनुकरोति, प्रवहति, विरमति, चलयति
23. ससूत्रम् आत्मनेपदं साधयत - सर्पिषो नाथते, व्यतिलुनीते, संक्रीडते, शिक्षते
24. शब्दार्थसम्बन्धानां नित्यत्वं साधयत।
25. व्याख्यात - सह सुपा, आन्महतः समानाधिकरणजातीययोः, विशेषणं विशेष्येण बहुलम् , अनेकमन्यपदार्थे

ऐच्छिक- III

21. पातञ्जलयोगानुसारं चित्तवृत्तयः समासतः प्रतिपाद्यन्ताम्।
22. 'उत्पाद्यादिचतुर्विधकर्मविलक्षणं ब्रह्म' इति शरीरकभाष्यदिशा विविच्यताम्।
23. अनैकान्तिकहेत्वाभासो निरुप्यताम् ।
24. जैनसम्मतं महाव्रतपञ्चकं समासेन प्रतिपाद्यताम्।
25. बौद्धैश्चार्वाकमतं निरस्य कृता अनुमानादिस्थापना समीक्ष्यताम् ।

ऐच्छिक- IV

21. 'सङ्केतितश्चतुर्भेदो जात्यादिर्जातिरेव वा' इति पङ्क्तेराशयं यथाशास्त्रं लिखत।

22. मम्मटानुसारं गुणीभूतव्यङ्ग्यभेदान् प्रदर्श्य केषाञ्चित् त्रयाणां सोदाहरणं निरुपणं विदधत।

23. कुन्तकदिशा वक्रोक्तेः भेदान् विलिख्य क्योश्चिद्द्वयोः सोदाहरणं विवेचनं कुरुत।

24. काव्यमीमांसानुसारं काव्यपुरुषोत्पत्तिं वर्णयत।

25. पण्डितराजजगन्नाथाभिमतं काव्यस्वरुपं प्रतिपाद्य तद्भेदान लिखत।

ऐच्छिक- V

21. समुद्रगुप्तस्य अलहाबादस्तम्भलेखस्य महत्त्वमुपपादयत।

22. भारते लेखनकलायाः उत्पत्तिं विकासं च यथाप्रमाणं दर्शयत।

23. अशोककालीनप्रमुखस्तम्भलेखानां परिचयो देयः।

24. खारवेलहाथीगुम्फाभिलेखस्य ऐतिहासिकं महत्वं प्रतिपादयत।

25. यशोधर्ममन्दसौरस्तम्भलेखस्य ऐतिहासिकं महत्वं विशदयत।

खण्ड- IV

सूचना : अस्मिन् खण्डे चत्वारिंशत् (40) अङ्कपरिमितः निबन्धात्मकप्रश्नः अस्ति। अधो निर्दिष्टविषयेषु एकमाश्रित्य प्रायशः (1000) सहस्रशब्दपरिमितम् उत्तरं देयम्।

(40 X 1 = 40 अङ्काः)

26. ऐच्छिक- I

वेदव्याख्याने प्राच्यप्रतीच्यविदुषां मतसमीक्षणम्।

अथवा

वैदिकवाङ्मये परिवेशपर्यावरणविज्ञानम्।

ऐच्छिक- II

पाणिनीयशिक्षायाः वैशिष्ट्यं प्रतिपादयत।

अथवा

'शब्दब्रह्मवादिनः वैयाकरणाः' - इति विवेचयत

ऐच्छिक- III

शारीरकभाष्यदिशा प्रधानकारणतावादसमीक्षा

अथवा

सभेदसमाधिनिरुपणम्

ऐच्छिक- IV

काव्यप्रयोजनमाधृत्य समीक्षात्मको निबन्धो लेख्यः।

अथवा

काव्ये अलङ्कारस्थितिः समीक्ष्यताम्

ऐच्छिक- V

भारते लेखनकलायाः लेखनसामग्र्याश्च प्राचीनतां स्पष्टयत।

अथवा

रुद्रदामगिरनारशिलालेखस्य वैशिष्ट्यं प्रतिपादयत।

FOR OFFICE USE ONLY							
Marks Obtained							
Question Number	**Marks Obtained**	**Question Number**	**Marks Obtained**	**Question Number**	**Marks Obtained**	**Question Number**	**Marks Obtained**
1		26		51		76	
2		27		52		77	
3		28		53		78	
4		29		54		79	
5		30		55		80	
6		31		56		81	
7		32		57		82	
8		33		58		83	
9		34		59		84	
10		35		60		85	
11		36		61		86	
12		37		62		87	
13		38		63		88	
14		39		64		89	
15		40		65		90	
16		41		66		91	
17		42		67		92	
18		43		68		93	
19		44		69		94	
20		45		70		95	
21		46		71		96	
22		47		72		97	
23		48		73		98	
24		49		74		99	
25		50		75		100	

Total Marks Obtained (in words) ....

(in figures) ....

Signature & Name of the Coordinator ....

(Evaluation) Date ....